

RAFAŁ BLAZY¹

POLITYKA SPÓJNOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ NA LATA 2007–2013 W KONTEKŚCIE ZREALIZOWANYCH PROGRAMÓW URBAN I I URBAN II – WNIOSKI PRAKTYCZNE

W opracowywanych przez Unię Europejską planach strategicznych wiele uwagi poświęca się zagadnieniu rewitalizacji miast i partnerstwa publiczno-prywatnego. Opublikowany w bieżącym roku Komunikat Komisji Europejskiej pt. *Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007–2013* w sposób szczególny dotyczy obszarów śródmiejskich. Podstawowymi problemami występującymi na tych obszarach, według Komisji Europejskiej, są:

- wykluczenie społeczne,
- wysokie i wzrastające wskaźniki przestępczości,
- pogarszanie się jakości życia mieszkańców w niektórych obszarach miejskich o trudnej sytuacji².

W tym celu Komisja Europejska sugeruje, że na obszarach miejskich konieczne jest skoncentrowanie się na poprawie konkurencyjności przez:

- tworzenie klastrów i sieci kontaktów,
- dążenie do bardziej zrównoważonego rozwoju między silnymi ekonomicznie ośrodkami miejskimi a pozostałymi ośrodkami.

W ten sposób może nastąpić zwiększenie wkładu obszarów miejskich we wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Miasta w polityce Unii Europejskiej postrzegane są jako „motory wzrostu”, odgrywające najważniejszą rolę w procesie konkurencyjności ekonomicznej. W opracowywanych programach unijnych miasta są też kluczowym elementem rewitalizacji i rozwoju zrównoważonego. Z jednej strony bowiem miasta to koncentracja ludzi, ekonomii, aktywności kulturalnej, to również centra transportowe o strategicznym położeniu, z drugiej strony to niedostatek, degradacja społeczna, bezrobocie, czyli najważniejsze wyzwania w walce ze społecznym wykluczeniem.

Celem Unii Europejskiej jest „pomóc miastom, aby umiały pomóc sobie”. W polityce unijnej na lata 2007–2013 założono, że ma nastąpić radykalna poprawa zdolności miast w samodzielny:

¹ dr inż. arch. Rafał Blazy, adiunkt w Zakładzie Planowania Regionalnego, Instytut Pprojektowania Miast i Regionów Wydział Architektury, Politechnika Krakowska

² *Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007–2013*. Komunikat Komisji, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 5 VII 2005 r., COM (2005) 0299,

- wzmacnianiu konkurencyjności,
- rozwiązywaniu i monitorowaniu problemów społecznych,
- odrodzeniu fizycznym i środowiskowym.

Zaletą takiego zintegrowanego podejścia ma być pozbycie się problemów, których rozdzielne rozwiązywanie dotychczas było bardzo trudne. Oczywistym jest, że promocja danej przestrzeni (dzielnicy w mieście) nie może odbywać się bez rozwiązywania wszystkich społecznych, ekonomicznych i przestrzennych problemów. Jednym ze sposobów podejścia do opuszczonych terenów ma być wprowadzenie nowej funkcji, która „zatrudniałaby” lokalną społeczność nie tylko jako siłę roboczą, ale także jako społeczność promującą dane przedsięwzięcie. Ponadto więcej miejsc pracy i poprawa warunków ekonomicznych lokalnej społeczności w znacznym stopniu, według doświadczeń unijnych, ułatwiają regenerację naturalnego i psychicznego środowiska.

Głównym celem programów URBAN I i URBAN II jest współuczestnictwo lokalnych społeczności w procesach rewitalizacji przestrzeni miejskich. W projektowaniu lub uzgadnianiu w ponad 80% zrealizowanych programów brali udział lokalni partnerzy, najczęściej były to różnego rodzaju grupy społeczne, charytatywne i stowarzyszenia³. Grupy te aktywnie monitorowały prowadzone prace i były odpowiedzialne za strategiczne zarządzanie programem.

Działania promujące społeczność lokalną współtworzą europejski model zbliżenia Europy do jej mieszkańców. Silne uczestnictwo miejscowej społeczności w mniemaniu komisarzy unijnych podnosi znacznie wartość danego przedsięwzięcia (jest jego wartością dodaną) i sprawia, że dany program jest bardziej efektywny oraz lepiej ukierunkowany na miejscowe potrzeby. Lokalni partnerzy w prowadzonych planach często nieświadomie odgrywają rolę „siły” promującej dane przedsięwzięcie. Dodatkowo grupy te wpływają na rozwój danego miejsca przez poprawę jakości strategicznego planowania miejscowego. Często skupiają się na poszukiwaniu nowych sposobów wykorzystania pozyskiwanych i istniejących środków oraz na promocji sektora prywatnego. Takie szeroko pojęte współuczestnictwo jest przede wszystkim gwarantem długoterminowego i prawidłowego rozwoju danej przestrzeni.

Duże znaczenie w programach Unii mają także środki, których celem jest odnowa środowiska fizycznego oraz przeobrażenie terenów poprzemysłowych, w tym ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego i historycznego. Regeneracja przestrzeni publicznych i terenów przemysłowych może także odgrywać ważną rolę przy wspieraniu tworzenia infrastruktur niezbędnych do zapewnienia zrównoważonego rozwoju gospodarczego. W kontekście często głęboko zakorzenionych problemów spójności społecznej ważne jest, aby działania te wpływały na podniesienie poziomu bezpieczeństwa, wspierały integrację gospodarczą, społeczną i kulturalną osób upośledzonych społecznie, zwalczały przejawy dyskryminacji oraz ułatwiały dostęp do głównych usług. Ważną rolę w realizacji tych celów mogą odegrać wspomniani główni partnerzy w miastach oraz władze lokalne. Warunkiem wstępnym sukcesu jest opracowanie średnio- i długoterminowego planu obejmującego regenerację obszarów miejskich oraz ich wysoką jakość w dziedzinie ochrony środowiska.

3 *Partnership with local authorities – helping cities to help themselves. Involving the local community. Partnership With The Cities, The Urban Community Initiative, Brochure, 2003.*

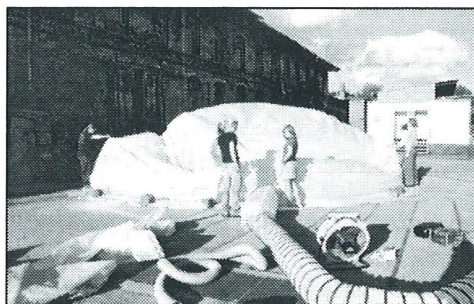
WYBRANE PRZYKŁADY ZREALIZOWANE W RAMACH PROGRAMÓW URBAN I I URBAN II

Wspierane działania obejmują środki promujące:

- przedsiębiorczość,
- lokalne zatrudnienie,
- rozwój społeczności lokalnych,
- świadczenie usług dla społeczeństwa (przy uwzględnieniu zmieniających się struktur demograficznych).

Ryc. 1. Alzacja, Francja. Socjalna i środowiskowa regeneracja – lokalnym mieszkańcom dano ogródki działkowe.

Ryc. 2. RAW-Tempel, projekt przebudowy nieużywanych budynków kolejowych i adaptację ich na centrum innowacyjne, pośrednictwo pracy i rozwój małej przedsiębiorczości. Berlin Lichtenberg-Griedrichshain, Niemcy.

Przyciągnięcie wysoko wykwalifikowanej siły roboczej ma duże znaczenie, co obejmuje przyjęcie środków związanych z dostępnością, wysokim poziomem edukacji, dostarczaniem usług w dziedzinie kultury oraz stwarzaniem możliwości rozwoju w zakresie badań i rozwoju technologicznego oraz innowacji.

Ryc. 3. Doki w Hawrze we Francji charakteryzowało bezrobocie oraz opuszczenie (pustostany). Projekt „Piękno drewna” zakładał wykorzystanie tego miejsca jako terenu, na którym ma się odbywać rewaloryzacja mebli, likwidował częściowo bezrobocie, chronił środowisko oraz pozwalał sprzedawać usługi przy dość niskich kosztach.

Teren zakwalifikowany do programu URBAN II w Hawrze to dzielnica usytuowana w dolnej, południowej części miasta niedaleko portu. Teren ten zamieszkuje 17 000 osób. Oryginalna zabudowa pochodzi z drugiej połowy XIX wieku i była wykorzystywana jako mieszkania dla pracowników portu. Obecnie dzielnicę tę cechuje wyludnienie oraz duża liczba pustostanów, budynków przemysłowych i mieszkalnych oraz zdegradowane środowisko. Większość mieszkańców zatrudnionych latami w przemyśle dotkliwie odczuwa jego regres. Bezrobocie sięga 35%, przy czym najbardziej dotkliwie fakt bezrobocia odczuwają kobiety, w tym samotne matki i kobiety bez wykształcenia.

Wśród pozytywów sprzyjających inwestowaniu na tym terenie należy wymienić dobrą lokalizację, odpowiednią i przyjazną dla człowieka skalę zabudowy, historyczną wartość tego miejsca, stosunkowo młodą populację.

W roku 2000 stowarzyszenie Profile rozpoczęło zbieranie drewnianych śmieci. Najwięcej, ok. 1500 rzeczy, stanowiły części drewnianych mebli. Po dokonaniu selekcji fragmenty które mogły być poddane regeneracji, przekazano do Centrum Kolekcji Śmieci. Tam dzięki programowi URBAN II i władzom miejskim zatrudniono chętnie mieszkanki dzielnicy. Miejsca pracy były przeznaczone przede wszystkim dla kobiet, które miały być najważniejszymi beneficjentkami programu.

W ten sposób projekt był dla uczestników próbą nakłonienia ich do pracy w drewnie wraz z możliwością nauki nowego zawodu restauratora – stolarza. Przede wszystkim był szansą powrotu do pracy jako dość delikatne przejście od stanu nie-

zatrudnienia do stanu pracy. Dodatkowym atutem programu była promocja niezależności i poczucia pewności siebie oraz pracy etycznej, ponadto w sensie ideowym resocjalizacja przez pracę. Efektem środowiskowym była ochrona dziedzictwa kulturowego, jakim są meble, oraz ich restauracja, natomiast efektem ekonomicznym była sprzedaż odrestaurowanych mebli po niskich, konkurencyjnych cenach.

Efektem końcowym było udostępnienie 16 obiektów, gdzie 64 kobiety rozpoczęły swoją reintegrację (przez naukę, ćwiczenia i zatrudnienie), a 1500 mebli zostało odrestaurowanych i przeznaczonych do sprzedaży.

W publikacji spośród 40 zaprezentowanych przykładów wykorzystania środków i programu URBAN I i II 30 to projekty, które w znaczny sposób ukierunkowane były na rozwiązywanie zagadnień społecznych, wymagających określonych inwestycji budowlanych. Pozostałe 10 to inwestycje finansujące szkolenia (4), innowacje (3), rozwój mediów oraz zmniejszanie zanieczyszczenia.

Z obserwacji miast na terenie Śląska m.in. na podstawie strategii rozwoju Tarnowskich Gór można wysnuć wniosek, że aktywizacja zdegradowanych przestrzeni i społecznie fragmentów śródmieść powinna zmierzać do podniesienia walorów i jakości tych przestrzeni⁴. W zakresie dotyczącym zabudowy powinna nastąpić:

- poprawa i odnowienie wizerunków elewacji,
- uatrakcyjnienie struktury tkanki mieszkaniowej i usługowej,
- uatrakcyjnienie podwórek i oficyn miejskich.

Ważnym uzupełnieniem tych działań powinna być także poprawa jakości przestrzeni publicznych i detalu urbanistycznego.

W zakresie uatrakcyjniania funkcjonalnego władze gmin powinny dążyć do:

- pozbycia się zbyt dużych i zaniedbanych zasobów mieszkaniowych gminy,
- przyciągnięcia przez system podatkowy małych i średnich firm lokalnych poszukujących własnych lokali usługowych,
- organizacji placówek o charakterze kulturalno-oświatowym i promocyjnym,

W zakresie wykorzystania instrumentów ekonomicznych można:

- w celu przyciągnięcia nowych inwestorów lub mieszkańców zwalniać ich okresowo z podatku od nieruchomości
- pokrywać część nakładów (np. z Funduszu Ochrony Środowiska) poniesionych przy okazji renowacji elewacji lub rewitalizacji zieleni na terenie podwórek.

Z kolei środki unijne należy wykorzystywać przede wszystkim jako:

- dofinansowanie rewaloryzacji przestrzeni publicznych,
- niskoprocentowe kredyty dla firm i osób inwestujących w wyznaczonym strategicznym obszarze miasta,
- pomoc w tworzeniu i budowie ośrodków o charakterze kulturalno-oświatowym.

Jako jedne z pierwszych kroków, które powinny być poczynione na wyznaczonym terenie, są działania o charakterze porządkowym, np.:

- organizacja konkursów na najładniejsze podwórko lub elewację w danym rejonie,

⁴ *Strategia rozwoju, rozwój strategii*, „Tygodnik Gwarek”, nr 46 (2475) z 15 XI 2005, *Rewitalizacja Tarnowskich Gór*, „Tygodnik Gwarek”, nr 44 (2474) z 25 X 2005.

- okresowe nieodpłatne wywozy śmieci,
- organizacja prac interwencyjnych polegających na sprzątaniu danego obszaru przez bezrobotnych zamieszkujących dany rejon.

W zakresie działań o charakterze planistycznym należałoby na wyznaczonym terenie wyszukać najbardziej znaczące obiekty pod względem funkcjonalnym i kompozycyjnym tak, aby tworzyły razem kompozycyjnie spójną całość, a wyznaczone budynki mogły się stać miejscami inicjacji rewaloryzacyjnej całego obszaru. Obiekty te powinny zostać objęte szczególną opieką (patronatem) władz miejskich.

LITERATURA

- [1] *Polityka Spójności Wspierająca Wzrost Gospodarczy i Zatrudnienie, Strategiczne Wytyczne Wspólnoty na lata 2007–2013*, Komunikat Komisji, Com (2005) 0299, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 5 VII 2005.
- [2] *Partnership with local authorities – helping cities to help themselves. Involving the local community partnership with the cities*, The Urban Community Initiative, Brochure 2003.
- [3] *Rewitalizacja Tarnowskich Gór*, [w:] „Tygodnik Gwarek”, nr 44 (2474) z 25 X 2005 r.
- [4] *Strategia rozwoju, rozwój strategii*, [w:] „Tygodnik Gwarek”, nr 46 (2475) z 15 XI 2005 r.

STRESZCZENIE

W opracowywanych przez Unię Europejską planach strategicznych wiele uwagi poświęca się zagadnieniu rewitalizacji miast i partnerstwa publiczno-prywatnego. Opublikowany w bieżącym roku Komunikat Komisji Europejskiej pt. *Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007–2013* w sposób szczególny dotyczy obszarów śródmiejskich. Podstawowymi problemami występującymi na tych obszarach, według Komisji Europejskiej, są:

- wykluczenie społeczne,
- wysokie i wzrastające wskaźniki przestępczości,
- pogarszanie się jakości życia mieszkańców w niektórych obszarach miejskich o trudnej sytuacji⁵.

Celem Unii Europejskiej jest „pomóc miastom, aby umiały pomóc sobie”. W polityce unijnej na lata 2007–2013 założono, że ma nastąpić radykalna poprawa zdolności miast w samodzielnym:

- wzmocnieniu konkurencyjności,
- rozwiązywaniu i monitorowaniu problemów społecznych,
- odrodzeniu fizycznym i środowiskowym.

5 Komunikat Komisji *Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007–2013*. Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 5.7.2005 r., COM (2005) 0299.

Zaletą takiego zintegrowanego podejścia ma być pozbycie się problemów, których rozdzielne rozwiązywanie dotychczas było bardzo trudne.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, URBAN, polityka spójności, strategiczne wytyczne, strategie rewitalizacji.

THE UE COHESION POLICY 2007–2013 IN THE CONTEXT OF REALIZED URBAN I AND URBAN II PROGRAMMES – PRACTICAL CONCLUSIONS

ABSTRACT

In the strategic plans being drawn up by the EU much attention has been paid to the issue of urban revitalization and public-private partnership. The European Commission Announcement *Cohesion Policy In Support of Growth and Jobs: Community Strategic Guidelines, 2007–2013*, published in 2005, particularly concerns the downtown areas.

The main problems occurring there, according to European Commission, are:

- social exclusion;
- high and increasing crime rate;
- deterioration of citizens' life quality in some urban areas of difficult situation.

The goal of EU is „to help the cities to help themselves”. In EU policy for years 2007–2013 it has been assumed that there should appear radical improvement of the cities' ability in their independent:

- reinforcement of competitiveness;
- solving and monitoring of social problems;
- physical and environmental revitalization.

The merit of such integrated approach should be getting rid of problems the individual solutions of which were very difficult so far.

Key words: revitalization, URBAN, cohesion policy, strategic directives, strategies of revitalization.